

ארץ גדולה אחת לשני עמים

רפי ישראל

מדוע לא יצלה שלום של אין בררה?

תהליך אוסלו, הורתו ולידתו בתהליך מדריד, שגם אליו נגררנו בעל כורחנו על-ידי האמריקנים, כאוד יחיד שהצילו ממלחמת המפרץ השנייה, שכל שאר מטרותיה לא הושגו: צדאם חוסיין נותר על כנו, כוחה הצבאי של עירק לא חוסל ושליטי המפרץ לא הנהיגו ליברליזציה במשטריהם כמובטת. רק כינון "סדר עולמי חדש", שבמוקדו הסדר מדיני במזרח התיכון, יכול אפוא להציל את חזונו המנופץ של הנשיא בוש, שעמד לבחירה מחדש בארצו זמן לא רב לאחר מכן.

וכאן אירע הלא-ידיאומן: הירדנים והפלשתינאים אימצו את צדאם חוסיין אל לבם במלחמה, והנה, במקום שיוזכו למנת-זעם אמריקנית לאחר הקרבות, הפכו למחוזרים שבידידי ארצות-הברית; הסיוע האמריקני חודש להם, והם באו בשערי המשא-ומתן כאילו היו בראש המנצחים, ולא בעלי-ברית למובסים. ועוד זאת קרה: במקום שהמשא-ומתן יתנהל בין ישראל לבין כל אחת משכנותיה המועמדות לשלום: סוריה, לבנון, והפלשתינאים בשטחם, הורחב המעגל למדינות שאינן קשורות ישירות בסכסוך, כמו מצרים שזה מכבר הנחנו שיש לנו שלום אתה, וערב הסעודית, שהואילה לשגר "משקיף" שלא הועיל הרבה למשא-ומתן; ובלבד שהכל ייראה כאילו "הסדר העולמי החדש" קורם עור וגידים בין ישראל לעולם הערבי.

רק שתיים נעדרו מן החגיגה של מדריד: אירן ועירק, המסוכנות שבאויבותינו. אירן גם מיהרה להפגין קבל עם ועדה שגם אם תאוצנה מדינות ערב מן המעגל הפנימי לשלום עם ישראל, הרי המעגל החיצוני, כלומר טהרן ובגדד, נותר מחוץ לחינת המשא-ומתן לשלום, ובכך הטילו בעצם וטו על התהליך כולו. ואמנם, במקביל למדריד נתכנסה ועידת טהרן, שבה חזרו כל מתנגדי התהליך, לרבות יו"ר המועצה הלאומית הפלשתינאית (מל"פ) שעמיתיו נשאו ונתנו אותה שעה עם ישראל, על מחויבותם להכחיד

מאז עמדה ישראל על דעתה כמדינה, הוטבעה בה האבחנה הרת-הגורל בין מלחמת "אין בררה", שעה שעם ישראל עומד על נפשו בפני אויבים העומדים לכולתו, וכל חלקי העם מגששים את דרכם למרכז הזירה הפוליטית בתחושת אחדות עילאית, לבין "מלחמת בררה", רחמנא ליצלן, שבה הקברניטים מחליטים לנקוט יזמה מלחמתית מפאת טובתה ארוכת-הטווח של המדינה, גם אם בטווח המידי אין סכנה ממשית שיבולע לה אם תימנע ממלחמה או מפעולה מלחמתית. או אז, העם נחלק ומתפלג לאורך קווים אידיאולוגיים ומפלגתיים, ואפילו לרוחבם.

המושג "תהליך השלום", שנתרגש עלינו מאז בא סאדאת לירושלים ב-1977, החל במהופך למסורת זו: תחילה היה שלום של בררה, של משא-ומתן חופשי בין ישראל לשותפה ערבית, במטרה לנהל שיחות של בני-חורין ולהגיע לתכלית מוסכמת ומניבה פרות הילולים לשני הצדדים. והנה עתה אומרים לנו כי לתהליך אוסלו "אין אלטרנטיבה"; לאמור, הואיל ואנו נתונים בהליך של "שלום של אין בררה", הרי "אין בררה" אלא להתמיד בו. אבל ראה זה פלא: לעומת המלחמה, שבה "הבררה" מפלגת וה"אין בררה" מאחדת, השלום שאיחד אותנו כשהיה שלום של "בררה", קם עלינו לפלגנו משהיה לשלום של "אין בררה". לכן, מדינאי ישראלי ישאף תמיד להגיע למצב האידיאלי ולהמציא לקהלו מלחמות "אין בררה" ושלומות של "בררה", כביטוח לכך שבסוף התהליכים הללו, או אפילו במהלכם, לא ימצא עצמו לבדו, גלמוד, זנוח ומנוכר מבני עמו.

המזרחן רפי ישראלי מלמד באוניברסיטה העברית. ספרו האחרון הנוגע לענייננו הוא Muslim Fundamentalism in Israel (ראה ביקורת על הספר מפרי עטו של אהרון בר-עמי, נתיב, גיליון 2/94). ר"י הוא חבר מועצת המערכת של נתיב ומשתתף קבוע בכתיבה העת.

את ישראל. ובכן מה תוחלתו של שלום חסר כזה, אפילו לו הושג?

הכשל המובנה בהסדר הפלשתינאי-ירדני

ה שלום הזה של "אין בררה", אשר חטוטרתו נפטרת בשאלה הרטרורית "מה, יותר טוב להיות בעזה?", נעשה לא כדי לפתור בעיות יסודיות בין הצדדים, אלא כדי שכל צד יערים על רעהו, יוציא ממנו את מרב הוויתורים במחיר מזער, כביכול, ואילו הבעיות בעיני עומדות. באוסלו לא הגיעו לתמימות-דעים שבסופה הסכם כתוב, אלא טיחו את חילוקי-הדעות במסמך גדוש נוסחאות רב-משמעיות הניתנות לפרשנויות רבות-פנים ומעוררות מחלוקת, ולהאשמות נסערות.

א. הסכם קבע מול הסכם-ביניים

כל נער יודע כי הסכם פירושו להגיע ליעד שקרונוותו, בסיסו ומהלכו מקובלים על החותמים עליו. אפשר, כמובן, לסייג הסכם על-ידי הכפפתו לביצוע מודרג במשך שנים, הן כדי לבחון את כנות הצדדים והן כדי להסיר מכשולים לאורך הדרך, אם וכאשר הם מתגלים. אולם כיצד אפשר להגיע להסכם, אם אין יודעים את היעד ואם אין מזכירים אותו בהסכם גופו? הרי כל מושג "הסכם-ביניים" הופך להיות מושג נלעג, כאילו אמרת להציב אבני-דרך על כביש שאינו קיים.

לו היה הסכם, כמובן שהיה צורך לסמן תחילה את היעד, ככל שיאריך הזמן וירבו הקשיים, ומן היעד המוסכם לגזור את אבני-הדרך. כך עשינו עם המצרים: פניו שטח, התנחלויות, שדות-נפט, נמלי-תעופה, תמורת הכרה בישראל, יחסים דיפלומטיים, סדרי-ביטחון. הביצוע נפרס לאורך שנים, וכל העת ידעו הצדדים, לטוב ולרע, אנה הם באים. אז זו היתה בררת שלום, ומשסיימנו למסור את הנכסים, הפך ההסכם להסכם של אין בררה, כי כבר לא היה בידי ישראל אמצעי לחץ שיבטיח כי המצרים ירצו לקיים אותו על כל מרכיביו גם הלאה. לא כל שכן, כאשר ההסכם נכפה עלינו מלכתחילה, כי "אין לו אלטרנטיבה".

ב. בחירת השותף למשא-ומתן

ערב משא-ומתן אוסלו עמד ערפאת פושט-יד ופושט-רגל, זנוח גם על-ידי כמה מחבריו בוועד הפועל של אש"ף, שקראו תיגר על שלטון היחיד שלו. הפקידים והמחבלים לא קיבלו את משכורותיהם זמן רב, "שגרירות" אש"ף ברחבי העולם נסגרו או צומצמו, ונראה היה שהיור "האגדי" של אש"ף עומד להיזרק לפח האשפה של ההיסטוריה. אמריקה עמדה בהתחייבותה לישראל וסירבה לקיים עמו משא-ומתן מושיע, ומה שהחזיק אותו בתמונה היה כושרו לתמרן בין יריביו, ההכרה באש"ף פנימה שהוא, ערפאת, הפך לסמל של כלל הפלשתינאים ולכן אין איש זולתו שיוכל לאחדם, והקרנות הסודיות שהוחזקו על-ידו בחוץ-לארץ ואפשרו לו לשלם דמי לא-יחרץ או לקנות נאמנות ומחויבות לו עצמו. ערפאת מיהר אפוא לאחוז בגלגל ההצלה שהושיטה לו ממשלת ישראל, ריכך ניסוחים אחדים מבלי לפגוע ביסודות האמנה הפלשתינאית, וניאות ברוב טובו לקבל כל מה שישראל התחייבה לתת לו: עזה ויריחו תחילה, סיוע בינלאומי נרחב, התחייבות לנסיגה נוספת, שלטון אש"ף עם כל סממני הריבונות (כוחות ביטחון, משלחות זרות, נציגויות בחוץ לארץ, שומרי ראש ושומרי סף, בולי דואר,

גם השלום שהושג עם מצרים, ושהיה בזמנו שלום של בררה, הפך אף הוא את עורו במהלך המשא-ומתן הזה והיה לחלק משלום אין-בררה שכופים עלינו, וגם הוא התמוץ פניו. נכון שמאז נחתם הסכם זה, עוד ב-1979, ראו בו רבים מודל לחיקוי לעתיד, וכה נלהבו מתוחלתו עד כי לא שמו לב שהמצרים נטלו אותו כבן-ערובה כדי להבטיח את התנהגותו הנאותה. תחילה היתה זו מלחמת לבנון, שהביאה להוצאת השגריר המצרי מתל-אביב ולהחלפתו בפקיד זוט, שהפך שגריר לעת-מצוא לאחר מחאות ותחנונים מצדנו; אחר כך בא משבר טאבה, והובטח לנו שלאחר פתרונו השלום עם מצרים "יתחמם". אחר כך שבה האינתיפאדה וציננה את היחסים עם מצרים, שבעצם אף פעם לא התחממו ממש; אחר-כך בא התירוץ הגרעיני, ששם את ישראל למשיסה בידי הדיפלומטיה המצרית; ועכשיו הכנסנו במרידנו את מצרים לוועדה המרובעת שתדון בהחזרת עקורי 1967, ובה נעמוד לבדנו מול סוללה מאוחדת של ערבים שתדחק בנו לוותר; אם לא נסכים להתפרק במהרה מנכסינו הביטחוניים, יאשימו אותנו הערבים בעיכוב התהליך, והנה עוד סיבה למצרים לדחות את ההתחממות ביחסינו, שמעולם לא יצאה לדרכה.

מצרים מלאה דברי נאצה עלינו, על היהודים והציונות, באמצעי התקשורת שלה; הארגונים המקצועיים שלה ממשיכים לגנות את ישראל ולסרב לבוא בדברים עמה; החוות החקלאיות שהקמנו כדי לסייע למצרים זוכות לקינוני-גינוני על שהן "מרעילות את האדמה המצרית"; ואפילו השלטונות, השקועים עד צוואר במלחמתם חסרת-השחר נגד היסודנים שלהם מבית, אינם מציינים את "יום השלום", כפי שאנו עושים בתופים ובמצלתיים תקשורתיים. מה הם מציינים? את יום פינוי אל-עריש, כמובן! מיריד הספרים השנתי בקהיר אנו מורחקים כאילו היינו מצורעים, וכל אלה נעטפים על-ידי שלטונותינו בדברי-שבח והלל על "תפקידה החיובי והמדורבן" של מצרים בתהליך השלום. למה זה ישנו המצרים את דרכיהם, מדוע יבוא מובארכ לישראל, אם הוא מקבל כל אשר יחפוץ מבלי ל"הקריב" את עצמו ואת יוקרתו למען טובת-הנאה צדדית כלשהי מישראל? הוא נותן לנשיאנו ולראש-ממשלתנו לשחרר לפתחו, מעשה יום ביומו, דבר המקנה לו הילה של חשיבות באזור, ואז הוא מעלה את מחיר מניותיו ואנו משלמים בנפש חפצה, כי "אין בררה".

התקדים המצרי המבודד, שמובארכ כה חפץ להיחלץ ממנו על-ידי גרירת מדינות ערביות נוספות לתוכו, ועל-ידי שינוי מתמיד של תנאיו עד כדי שחיקתו, ועד כדי שגנרלים מצריים מכובדים מכריזים על ישראל כעל "האויב העיקרי בעתיד", הפך לתבשיל שהוקדה. ואנו, במקום לנקות את הסירים ולהתחיל מחדש, מוסיפים להשליך לתוך אותה יורה רותחת ויתורים נוספים, שגם הם סופם שיוקדחו. עשינו "הסכם" עם הפלשתינאים המתפוצץ בפנינו; עשינו הסכם עם ירדן שהוסיף וסיבך את הבעיה הפלשתינאית במקום לפתור אותה, ואנו תקועים במבוך הסורי-לבנוני, כנראה ללא מוצא לפי שעה.

ניירת רשמית הנושאת תוארי "מדינת פלשתינה", וכיצא באלה). ערפאת לא התחייב לתת דבר בתמורה, אלא רק לקבל עוד ולדרוש עוד יותר.

והנה הסתבר חיש קל שבחירת השותף היתה נלעגת מראשיתה: לא זו בלבד שערפאת אינו מייצג את כל העם הפלשתינאי, כיומרתו, אלא גם לא את אש"ף, שפלגים שונים שלו, כמו שתי החזיתות – הדמוקרטית והעממית, גינו אותו בכל פה על מעשהו, שלא לדבר על האופוזיציה האיסלאמית הגדולה (החמאס והג'יהאד האיסלאמי), שמלכתחילה לא העניקה לו לגיטימציה כמייצג את כלל הפלשתינאים. יתרה מזו, אפילו בחוג המצומצם יותר של פת"ח, התנועה שהעלתה אותו לגדולה ולהשתלטות על אש"ף, נבעו סדקים חמורים כשכמה מעמיתיו הקרובים ביותר, לרבות פרוק קדומי ואבר-מאזן, סירבו לאמץ את מדיניותו ולתמוך בו. וגרוע מזה, גם בסיסי תמיכה מסורתיים בערפאת, כמו אוניברסיטת ביר-זית, שנחשבו תמיד למעוזיו המבוצרים, החלו להזדעזע. בבחירות להסתדרות הסטודנטים שנערכו שם כמה חודשים אחרי אוסלו, זכה הגוש האיסלאמי, בשיתוף-פעולה מצד שתי "החזיתות", ברוב שהביס את אש"ף ותומכיו בצורה מחפירה. אפילו ערפאת, המורגל בכל מכות מצרים, לא חלם שתנוחת עליו מכה כזאת.

זו לא היתה המכה האחרונה. הזרמים היסודניים הפלשתינאיים, בסיוע כספי, צבאי ומדיני מבחוץ, קוראים תיגר על שלטונו מדי יום, במטרה לעזע את הרשות הפלשתינאית ולשים קץ להסכם אוסלו ולגזרותיו. ערפאת, שהועמד לא אחת בפני הבררה לחסל את מתנגדיו או לראות בקץ "השלום", ולמרות שהוא אמור להעדיף את החלופה הראשונה מתוך רצון להשיג את שארית הגדה בדרכי שלום, אינו מסוגל לכוון את נשקו נגד אחיו המוסלמים. לא אחר מאשר ראש שירותי הביטחון שלו הודה כי לו קיבל הוראה מן הדרג המדיני, ניתן היה לשים קץ לטרור.

וכאן עולה שאלה נוספת: האם אנו מעוניינים בתרחיש האלג'ירי, שבו כת שלא נבחרה מדכאת בכוח הנשק, באישור ובסיוע של מעצמות מבחוץ, את הרצון העממי לחברה איסלאמית? קרני הדילמה חדות ומכאיבות: האם להעדיף שלטון לא יציג ולא יציב ה"רוצה בשלום" כביכול, על פני רצון העם האיסלאמי שאולי איננו רוצה שלום כיום, אך יש לו אחריות כלפי העתיד? למה לנו לבחור בין ה"דָּבָר לכולירה? למה שלא ניתן להם לבחור בעצמם, וכל מי שייבחר, לרבות חמאס, וירצה לשאת ולתת עמנו, יבורך; לא ירצה, אזי נדע לפחות מי עומד מולנו, ונחסוך את הוויתורים חסרי-השחר שאנו מפזרים כיום ללא תוחלת.

ג. בחירות – לפני או אחרי?

השלטון הועבר לידי ערפאת בתוקף הסכם אוסלו, אך באותה נשימה נאמר שם כי ייערכו בחירות לאחר שכוחות צה"ל "ייערכו מחדש", כלומר, ייסוגו ממרכזי הערים ביהודה ובשומרון. וכל כך למה? כדי שהפלשתינאים יבחרו "ללא לחץ" של צה"ל. והרי ידוע לנו כי במקרים המעטים שבהם נערכו בחירות אמת אצל הפלשתינאים, למשל ב-1976, שבהן עלו לשלטון ראשי ערים תומכי אש"ף, למגינת לבה של ישראל, ואפילו בעצם ימי האינתיפאדה, שעה שנערכו בחירות חוזרות ונשנות לכל הסתדרויות הסטודנטים ולכל האגודות המקצועיות (רופאים, עורכי-

דין, רואי-חשבון וכד'), דווקא הנוכחות של ישראל אפשרה לנהל אותן ללא טענה של רב או של זיוף. גם הבחירות בביר-זית, שבהן ספג ערפאת מהלומה קשה על יוקרתו, התנהלו מבלי שישראל נסוגה. והתוצאה? בחירות טהורות ומקובלות על כל הפלשתינאים. ייתכן שדווקא אחרי נסיגת צה"ל לא יוכלו הפלשתינאים להבטיח בחירות טהורות, כפי שאינם מסוגלים לאכוף ביטחון ולגבות מסים בעזה וביריחו הנמצאות בשליטתם.

מה הלקח? אפשר היה בהחלט לערוך בחירות לפני מסירת השלטון לידי ערפאת וחבר מרעיו, שהרי אין איש מעלה על דעתו כי ערפאת ימסור את השלטון למישהו זולתו שיזכה בבחירות. לכן, אם רוצים את ערפאת, אין צורך בבחירות; ואם רוצים בחירות, כדי לדעת מי מייצג את מי ומיהו שותפנו הלגיטימי שייצג את תושבי השטחים, אזי קודם עורכים בחירות, וישראל תנהל את המשא-ומתן עם מי שייבחר וירצה לשאת ולתת עמנו. ירצו לשוחח עמנו ללא מעורבות הפלשתינאים מבחוץ, שאין להם דבר וחצי דבר עם השטחים, מה טוב; לא ירצו – אנו במקומנו והם במקומם. ערפאת בשלטון ובחירות לאחר מכן הם תרתי דסתר.

ד. משבר האמינות ומשבר הציפיות

כל "מעלותיו" של הסכם אוסלו פורסמו ברבים בקול תרועה גדולה. אצלנו הודיעה הממשלה על הטובות שתצמחנה לישראל והעלימה את המכשלות: אמרו שתבוטל האמנה הפלשתינאית, שתופסק האלימות או לפחות תקטן, שלא יהיה דיון על ירושלים, שלא תפונינה התנחלויות; בקיצור, "עסקה טובה יותר מקמפ-דייוויד"; אך לא נאמרה מילה על הכוונה להחזיר פליטים או על המכתב החסוי לערפאת בעניין ירושלים. מיד הסתבר כי בעוד שערפאת ידע אנה פניו מועדות – מדינה פלשתינאית וירושלים בירתה – ועשה את כל ההכנות ונקט את כל הצעדים לכך, הרי אצלנו התאמצו להסתיר את כוונותיו של היריב, לטשטש את ההבטחות שניתנו לו, ולתרץ את התמהמהותו לקיים את מחויבותיו.

כשערפאת כשל בהפסקת האלימות, אמרו ש"צריך להבין אותו", שהרי אינו שולט על כל השטח, ובכך זירזו את תביעת הפלשתינאים לקבל לידיהם עוד שטח; כאשר לא העביר במוסדותיו החלטה על ביטול האמנה הפלשתינאית, נאמר "כי זה יבוא" בהמשך. ובינתיים מה עשו הפלשתינאים? הודיעו שמעולם לא התחייבו לבטל את האמנה, ולאחרונה אף הכריזו שלא יבטלו את האמנה מפני שישראל אינה מקיימת, מצדה, את הסכם אוסלו. ירושלים הוכנסה למשא-ומתן על-ידי ועדת חוסייני-שחל, למרות ההבטחה שאין דיון ומשא-ומתן עליה, ואש"ף עושה בה כבתוך שלו, מקבל משלחות זרות ב"אוריינט האוז" ומקים מוסדות בעיר, וממשלת ישראל שותקת ומשותקת ואינה מגיבה. באה פסגת עמאן לדון בענייני פליטים, והנה מסתבר שהתביעה לחזרת "עקורי 1967" אינה אלא סיסמה המכסה על ביצוע "זכות השיבה" של מיליון פלשתינאים ויותר, בעוד השאר ממתניים בחוף לחריצת גורלם של פליטי 1948. אנה אנו באים?

האלימות משתוללת, ערפאת מסתייג ממנה בחציפה, לאחר לחצים ואיומים מצדנו, ובכך סיים את תפקידו. קנאי האיסלאם, המתאבדים והאחרים, רואים בכך היתר

להמשיך לפעול ולצבור תהילה, בעוד ערפאת מצחק מתחת לזקנו ומברך אותם בלבו על כי הם מאיצים את קצב הוויתורים של ממשלת ישראל. וזו, במקום לנקוט צעדים מרתיעים ומענישים נגד הטרור (לא רק פעולות אמנעה והסברה), כגון הטלת עוצר על עזה ותפיסת כל ראשי החמאס והג'יהאד והבאתם לישראל למשפט, ובכך להתרות בערפאת כי כך תושפל הרשות הפלשתיאית כל עוד לא ימנע הוא את האירועים, מקלה בסגר לאחר זמן קצר, וממתינה לפיצוץ הבא. מי יאמין לממשלה כזאת?

ה. השלום בין ישראל לירדן: האמנם שלום?

מרגע שנחתם הסכם השלום בין ישראל לירדן פרצה רננה במקומותינו, מן הקיר הקואליציוני אל הקיר האופוזיציוני, על "פריצת-דרך", "עידן השלום", "חיסול סכנת החזית המזרחית", וכיוצא באלה, כאילו שירדן היא מקור צרותינו והשלמה עמה היא המבוא לישועתנו. ובדיוק כפי שהתפוגגה התרוממות-הרוח שלא היתה במקומה מימי אוסלו 1993, למרות שבעל-בריתנו ערפאת קיבל פרס נובל לשלום (!) על חדלון האישים שלו, כך עתיד גם ההסכם החדש עם ירדן לטפוח על פנינו.

עיקרי ההסדר החדש

1. **תיקוני גבול בין שני הצדדים**, כולם לרעת ישראל, משלושה סוגים:
  - א. מתוך 381 קמ"ר שירדן תבעה מדרום לים-המלח מאז 1949, היא קיבלה 300 קמ"ר;
  - ב. מתוך 5 קמ"ר ליד נהריים קיבלה ירדן פיסת-קרקע שאינה נטולת חשיבות;
  - ג. בערבה יישארו 30 קמ"ר של קרקע שהופרתה על-ידי חצי תריסר קיבוצים; למרות שפורמלית יחזרו הקרקעות לריבונות ירדן, הן תוחכרנה לישראל לאורך ימים.
2. **חלוקת מים**, מעצם טיבה לא היתה אמורה לספק יותר, אלא פחות מים לישראל. ירדן תקבל יותר ממימי הירמוך, וישראל, המתרימה הבינלאומית החדשה של הערבים, תדאג למימון סכרים שיעניקו לירדן את התוספת המיוחלת. כמו במקרה של הפלשתינאים, אנו מעניקים לבעל-בריתנו החדשים סיוע כספי ישיר ועקיף, עושים לחיסול חובותיהם ולהגברת הסיוע הבינלאומי להם, כגמול על כל שנות החרם, הנידוי והנזקים הכלכליים שהסבו ועוד מסבים לנו. אפילו נוצרי טוב לא היה מציע כך את לחיו השנייה.
3. **הפלשתינאים**; אלה מהווים 70 אחוזים ויותר מתוך 4.3 מיליון תושבי ירדן. במקום שמעמדם כירדנים, לשיטתה של ממשלת ישראל, יחוזק ויעוגן בחוזה, הריהו מועמד בסימן שאלה עם נטייה להעתיק את מרכז הכובד הדמוגרפי שלהם מן הגדה המזרחית לגדה המערבית של ארץ-ישראל, הנמצאת עדיין בשליטתנו. כמחצית או יותר מפלשתינאים אלה יהיו נושא למשא-ומתן, "במקביל" ליישוב הקבע של בעיות השטחים בינינו לבין הרשות הפלשתיאית. 800 אלף מהם, לפי תביעות ירדן ואש"ף, יעלו לדיון מיד בהקשר של החזרת "עקורי" 1967 למקומותיהם בגדה וברצועה. וחמורה עוד יותר

היא ההסכמה של ישראל לשאת ולתת בעניין זה בפורום מרובע, לא ירדני-פלשתינאי מחד גיסא וישראלי-אמריקני מאידך גיסא, דבר שהיה מבטיח פריטטיות, אלא בפורום של מצרים ושני שותפיה הערביים מול ישראל המבודדת. מעניין אם מצרים היתה מסכימה שאנו נתערב ביישוב בעיות האוכלוסין שלה עם סודן או עם לב.

4. **המקומות הקדושים**. בהמשך להצהרת ושינגטון מ-25 ביולי 1994, מכיר ההסכם ב"תפקידה ההיסטורי המיוחד" של ירדן במקומות הקדושים לאיסלאם בירושלים. כלומר, לאחר שירדן הורחקה על-ידינו משם בעקבות תוקפנותה ב-1967, ולאחר שהמלך חוסיין בעצמו התנתק מן הגדה ב-1988, אנו מכניסים אותו בדלת האחורית ומעניקים לו דריסת-רגל בעיר שאנו טוענים לריבונות עליה כ"בירת הנצח של ישראל"; קשה לראות כיצד הדבר ישרת אינטרס ישראלי כלשהו, אלא אם כן יש בזה צעד מתוחכם שנועד להסמיך את ההסדר עם ירדן "לאופציה הירדנית" שנפחה את נשמתה, או לדחוק את רגלי אש"ף מן העיר. הרי בסופו של דבר גם ירדן תקנה לה אחיזה בעיר וגם אש"ף לא ירפה ידיו ממנה, ושניהם ינגסו בסמכותה של ישראל.
5. **ביטחון ונורמליזציה**. אלה הן המילים המהלכות קסם על הישראלים. הצמא הישראלי הבלתי-מוסבר לקבל לגיטימציה משליט ערץ, שהוא עצמו חסר לגיטימציה בממלכתו, יבוא על סיפוקו. גם הערגה הישראלית לטייל בארץ השכנים תבוא על מקומה, משיתחילו המונינו לנדוד במדבריות פטרה, בסמטאות עמאן ואירביד ובחולות מעאן וכרכ. אלא שהתחייבות ירדן לא להצטרף לברית עוינת לישראל, אם לדון על-פי התקדים המצרי, ספק אם תעמוד לאורך ימים, הן מפאת הניסיון העגום שיש לנו עם חוסיין, שתמיד קפץ על עגלת המנצחים לרגע (נאצר, צדאם חוסיין) עד שנכזבה תוחלתו ונגבה ממנו מחיר כבד, והן מפני שבלאו הכי כשיש למלך סיבה טובה לא להסתבך עמנו הוא נמנע מלעשות כן.
6. **שיתוף-פעולה כלכלי**, שפירושו מהלך חד-סיטרי. אנו נסייע בחקלאות, בהפרחת שממה, בהספקת מים, בפיתוח תעשייתי, רק כדי להקים עלינו בסופו של תהליך גורם שיתחרה בנו, ושרמת הכנסתו ועלויות הייצור שלו נמוכות משלנו. כבר נשמעים דיבורים ואזהרות בירדן, כמו בין הפלשתינאים והמצרים, מפני "האימפריאליזם הכלכלי" של ישראל, וקשה להניח ששוקי ירדן ייפתחו לרווחה, או שיוכלו לקלוט מסחורותינו בעלות הערך המוסף והמחיר הגבוהים. הם יקלטו מאתנו את אשר יוכלו, אך כמו המצרים, שבהם השקענו ממיטב מומחיותנו בפיתוח חקלאי, עוד יאשימונו בהשתלטות, או גרוע מזה – ב"הרעלת" החקלאות שלהם.

כאשר הסכם הופך למלכודת

אבל ויתורינו על קרקע, מים, סממני ריבונות וכו', תמורת ניד העדשים של הטבות למראית-עין, אינם מכריעים כשלעצמם, וישראל לא תקום או תיפול עליהם לבדם. הליקוי נמצא בהנחות-היסוד שעליהן הושתתו קווי-

המדיניות שהובילו להסכם האמור, ואין נפקא מינה אם הנחות אלה אומצו על-ידי הממשלה, החייבת את קיומה לערביי ישראל שתמיד יתמכו בכל ויתור ישראלי ובכל רווח ערבי, או על-ידי האופוזיציה ההולכת שולל אחר תקוותיה-אשליותיה כי ברית עם חוסיין תעקר את חוזה של האיום הפלשתינאי או לפחות תקהה אותו. ולא היא; כי בסופו של התהליך, מפאת ציפיות העולם הגדול מאתנו, אנו גם נשלם את המחיר וגם נקבל את עונשנו, כמו בסיפור היהודי הידוע שחכמתו ולקחו נסתתרו מאתנו.

רבין הולך בתלם מפלגתו מימים ימימה, כאשר הוא מבקש להעביר את כובד המשקל למלך "המתון, הפרר- מערבי" וכו' (מה לעשות, והוא איננו אף אחד מאלה?) כדי לנגוס בכוחו של ערפאת; הימין מבקש לתמוך בחוסיין על מנת לחסל את ערפאת. אך חוסיין חכם משניהם: יש לו בעיה חמורה מנשוא להצדיק את שלטונו בעיני אוכלוסייה ששני-שלישייה הם פלשתינאים, ואשר זוכרת אותו כצאצא של המשפחה ההאשמית מחגי'אז. חוסיין, כסבו הגדול לפניו, ניסה לטפח את הזהות "הירדנית" של ממלכתו, מפני שידע כל העת שהוא מולך בחלקה של ארץ-ישראל שלא בטובת תושביה, שהם על-פי הגדרתם פלשתינאים ותיקים (בדוויים) או חדשים שהתיישבו שם לפני המלחמות השונות שגרמו לנדידתם ממערב ארץ-ישראל למזרחה, במהלכן או כתוצאה מהן, והם קרויים "הפלסטיים הפלשתינאיים". כיצד יכול אדם להיות פליט בארצו, סתמו ולא פרשו.

עתה הענקנו לחוסיין את הלגיטימציה על חלקה המזרחי של ארץ-ישראל, ונפלנו למלכודת קריאתה בשם "ירדן", כאילו חוסיין ובית-מלכותו הם עם או מדינה נפרדים הראויים להכרה. זהו בסך הכל משטר שתושבי הארץ הפלשתינאיים עשויים לקבלו או לדחותו, ומכל מקום הוא מלך "הממלכה ההאשמית הפלשתינאית"; רק כך היינו אמורים וצריכים להכיר בו ולתת לו זכות, בין אם היה בוחר להקים ממשלה פלשתינאית שתייצג את רוב העם בעוד הוא הופך למגורן קונסטוטוציוני, ובין אם "פלשתינאית" המזרחית" היתה הופכת לרפובליקה כפי רצון רוב תושביה, וחוסיין ובית מלכותו היו מוצאים עצמם מלכים גולים, כמו רבים לפניו באירופה. עתה, משכשלנו והענקנו לחוסיין את משאלת-לבו משכבר הימים, לאמור: זהות "ירדנית" נפרדת מן הפלשתינאים בעוד בעית פלשתינאית פתוחה וזבה מוגלה ודם, כל עולו של הפתרון הפוליטי הלאומי של סוגיה הזו נופל על שכמונו, מרצונו ומתוך קבלתנו את העול.

הבעיה מחמירה עוד יותר לאור (או לחשכת) פעילותם המוגברת של אנשי החמאס ובני-דודם בירדן (גם הם פלשתינאים ברובם), בדיוק כמו חברי התנועה האיסלאמית בישראל, שכולם דוחים את הפתרון הפוליטי הנפרד בצלע הישראלית-ירדנית כמו בצלע הישראלית-פלשתינאית. בדיוק כשם שהפלשתינאים החילוניים בשלוש הצלעות (ירדן, ישראל, השטחים), דוחקים בנו לעשות ויתורים נוספים, ומאיימים עלינו שאם לא כן "החמאס עוד יתגבר את כוחו", מתוך הכרה שעליית החמאס פירושה אבדנם, הם, גם הקנאים המוסלמיים בשלושת המקומות מבטיחים לשלטונות הישראליים, הפלשתינאיים והירדניים, שלא יקבלו את ההסדרים המוצעים ויסיפו לתבוע את החלת חוקי השריעה האיסלאמית בכל שטחי ארץ-ישראל ההיסטורית. הם שואבים עידוד ותמיכה לכך, גם פעילה, מאירן, מסודן, מערב הסעודית ושאר מממנים

באמריקה ובאירופה, וגם סבילה, מתוך מחדלם וחוסר-אונים של השלטונות הפלשתינאיים, הישראליים והירדניים להגביל צעדיהם.

נמצא אפוא כי אנו משליכים יתנו על שלטונות (בירדן, ובשטחים) שאין כלל ביטחון שהם מייצגים את האוכלוסייה, וביום פקודה כי יבוא, כאשר יסולקו, גם ההסדרים שאנו עושים עמם יימוטו כלא היו. אז נעמוד בפני שוקת שבורה, ומי יתמוך בנו כאשר נחליט להתחיל הכל מחדש בתנאים קשים הרבה יותר, תחת שרביטו המדבר של העולם שיאיץ בנו לוותר עוד ועוד כדי לאפשר לפלשתינאים, בשלושת המקומות, להגשים את מאווייהם הלאומיים? או אז, גם ממשלתנו עלולה לגלות שגם היא אינה מייצגת את רוב האוכלוסייה.

מאורעות השבועות האחרונים, שבהם היכה בנו החמאס בתוך שטח ישראל, לקול תרועות ניצחון משטח ירדן וללא התערבות השלטונות שם, ותוך שתיקה נרעמת מצד התנועה האיסלאמית בישראל, חייבים להדליק נורות אזהרה. הרי אפילו אנשי ערפאת, שלא לדבר על ערביי ישראל חילוני כאחמד טיבי, כבר מאשימים את ישראל "במלחמה כלכלית וחברתית" בפלשתינאים מפאת הסגר שהוטל עליהם, ודוחקים בנו לא לתת לאויבי השלום "לרצוח את השלום". משאין "תהליך שלום" אין את מה לרצוח, אבל יש את מי לרצוח: יהודים. ערפאת עוד יקבל פרס נובל נוסף, ובאמת מגיע לו: אחרי ככלות הכל, אלפרד נובל המציא את הדינמיט, ולא יכול היה לחלום על לקוח טוב יותר מערפאת ומאנשיו. אולי גם החמאס, משיעלה לשלטון בשטחים ובירדן, ויאסור עלינו מלחמת טרור אכזרית שלא נוכל להתערב לחיסולה בקווי המדיניות הנוכחיים, עוד יזכה לפרס נובל כזה. ובא לציון גואל.

1. ערביי ישראל

מאז הסכם אוסלו גברה חוצפתם של ערביי ישראל הקוראים עתה בריש-גלי לפתרון בעייתם הלאומית (לא האתנית, התרבותית, הדתית או הלשונית), על-ידי אוטונומיה בלבה של מדינת ישראל. ערביי ישראל מזדהים עם אחיהם הפלשתינאיים כל אימת שישראל מתנגשת עמם, אנשי התנועה האיסלאמית בישראל שולחים תנחומים וכספים לסייע לחמאס הבלתי-חוקי בשטחים, ומנהיגי הערבים בישראל מתווכים בין חמאס לאש"ף ובכך מקנים לגיטימציה לשניהם.

הם תובעים במפגיע דה-ציוניזציה ודה-יהודיזציה של ישראל, את ביטול סמליה הלאומיים ואת הפיכתה בפועל למדינה דו-לאומית "השייכת לכל אזרחיה"; כלומר, בעוד של-22 מדינות ערביות שונות יש קיום ערבי, לרבות המדינה הפלשתינאית שבדרך, הם דוחקים בנו לבטל את קיומה היהודי של ישראל, שהרי לאומיות אינה חשובה כלל, חשוב "הקיום בין בני אדם" כלשון מעמידי פני המתייפפים שבתוכם. כשאנשים מקבלים את מבוקשם, הם מאיימים בפנייה לאו"ם, כופים על ישראל לבטל תכניות לאומיות (כמו ההתיישבות ב"שבעת הכוכבים"), והולכים ומתעצמים בכוחם האלקטורלי עד כדי כך שיהיה בכוחם לקבוע את זהות ראש-הממשלה בעתיד.

ומה אנו עושים? ממשיכים להכריז עליהם כעל אזרחי ישראל שווי-זכויות, איננו שועים לזעקתם שהם פלשתינאים, ומעמידים פנים שהסכנה הדמוגרפית שהם

ביטולה. חמישה-עשר מתוך שלושים ושלושה סעיפי האמנה מדברים על עקירתם של כל גילויי הציונות מארץ-ישראל. הפלשתינאים, כאשר הערבים, יזמו את ההחלטה הנלווה באו"ם, בשנת 1975, שהשוותה את הציונות לגזענות, ואחר כך עלצו על קבלתה. גם כאשר בוטלה ההחלטה, בתחילת שנות התשעים, בלחץ אמריקני, המשיכו הפלשתינאים ושאר הערבים להתנגד לביטולה. העובדה הניצחת היא כי סעיפי ההשמדה באמנה עומדים עדיין בתוקפם, ואילו אנו נחפזנו להכיר באש"ף המקביל, מבלי לדרוש תמורה הגיונית והוגנת של הכרה בציונות.

לו עמדנו על דרישה זו, יש להניח שבתמיכה מסיבית של העולם, שהיה מבין את תביעתנו להדדיות ולשוויון, היינו מעמידים במבחן אמיתי את נכונות הפלשתינאים לבטל את האמנה, והיינו מאלצים את אש"ף, אם רצונו באמת בשלום, להניח את הנשק שהרים נגד הציונות. למותר להזכיר כי בתנועות היסודניות האיטלקיות, לרבות החמאס והג'יהאד הפלשתינאיים, הציונות שווה לנאציזם, ואנו מרכינים ראש וממשיכים הלאה "לפשרה ההיסטורית", שרק אנו עושים להגשמתה.

ג. חלוקת ארץ-ישראל הגדולה

חלוקת הארץ בין שני העמים נועדה לספק את מאווייהם הלאומיים ביחד עם הבטחת מרחב הקיום של ישראל. לפיכך, כל ארץ-ישראל ההיסטורית, הכוללת את ירדן, ישראל וישי"ע, עומדת למשא-ומתן ולחלוקה בין שניהם, וכל מיני צורות של חלוקה: מזרח-מערב או צפון-דרום, ראויות לבחינה, ובלבד שעל שטח גדול זה, שבו מרוכז רוב העם הפלשתינאי (חציו בירדן, שליש ב"שטחים" ושישית בתוך "הקו הירוק"), וחלקו של העם היהודי תוקמנה שתי יחידות מדיניות שכנות זו לזו בדרכי שלום. החלוקה יכולה לקדש את המצב הנוכחי או לחזור לנקודת המוצא ולהציע מדינה פלשתינאית מדרום למדינת ישראל, אשר תמורת ויתורים מסוימים בדרום הנגב עשויה לתבוע שטחים בגלעד, החיוניים יותר לה מבחינה אסטרטגית מפאת קרבתם לדמשק. אזי, כמובן, מה שקרוי היום "ירדן" יהפוך לממלכה ההאשמית הפלשתינאית מבלי שהמלך יחויב לוותר על כסאו, ובלבד שיהא ברור כי ממלכה חדשה זו היא מדינת פלשתינא שבראשה עומדים מלך קונסטיטוציוני וממשלה פלשתינאית. קוננו הפכה לזאיר, ציילון לסרי-לנקה ובורמה למיאנמר; האם זה שינה את מהותן ואת הרכב אוכלוסייתן?

מזווית-ראייה זו אפשר להבין את הטעות ההיסטורית שנעשתה בהענקת לגיטימציה נפרדת ל"ירדן", שמסקנתה הבלתי-נמנעת היא ש"פלשתינאי" תוקם כולה על חשבון ישראל. אילו ביקשנו לפתור את בעייתנו של המשטר או של המלך ההאשמי, אולי טוב היינו עושים אם היינו מכירים בירדן, אך הבעיה שלפנינו היא פתרון הסוגיה הפלשתינאית על כל היבטיה, שפירושו היחיד הוא הקמת מדינה פלשתינאית. אם "ירדן" עומדת למכשול בעודה מאכלסת מחצית מן העם הפלשתינאי, אזי אין מפלט מהכללתה בתוך המשוואה הפלשתינאית.

ועוד דבר שחייבים לענות בו. כל מי שחפץ לפתור את הסוגיה הפלשתינאית ברובד הלאומי, שהרי אין לה פתרון אחר, ובלעדי פתרון זה אין שלום, חייב לתת את הדעת על העובדה כי מיני-מדינה בשטחים, היכולים לקלוט רק

מהווים לנו (מיליון נפש עד סוף המאה), איננה מענייננו. נראה גם שאיננו מוטרדים כלל מהתארגנותם לבחירות לכנסת כמפלגת-גג כל-ערבית, אשר אם יוגשמו מאווייה, היא עלולה להפוך ללשון-מאזניים שתכריע בעניינים הגורליים הנכונים לנו בשנים הבאות.¹

שלום של בררה²

א ת רוב המכשלות הללו ניתן היה לתעל לאפיקים חיוביים, אילו השכלנו לאמץ תכנית רחבה ומאוזנת הנגזרת מיסודותיו של הסכסוך, אוחות את השור בקרניו ושמה קץ למשחקי המחבואים שאנו משחקים עם עצמנו, כאילו בהתעלמנו מבעיה אנו מביאים להיעלמותה. אם נגיש תכנית של בררה, מיזמתנו ומבלי שדוחקים בנו, נוכל לרכז סביבה הסכמה לאומית רחבה. תכנית שתהיה קבילה על הצדדים ועל העולם חייבת להביא בחשבון את זכויות הפלשתינאים ואת מאווייהם ביחד עם דאגתה של ישראל לקיומה ולביטחונה. התכנית צריכה לכלול גם את ערביי ישראל, שהם פלשתינאים לכל דבר, ולהתבסס על זכות הבחירה של כל פרט לגורלו ולעתידו. אין לה מפלט מתביעות מקסימליסטיות, כיוון שאז יהיה לה על מה לוותר, ואין היא יכולה לחמוק ממרכיב של שוויון והדדיות (במקום אדנות וכפייה), שבלעדיהם לא תיתכן תמימות-דעים ולא ייתכן הסכם, ויישאר מאוויים שלא באו על סיפוקם וציפיות שלא נתגשמו.

באוסלו אפשר היה להגיע להסכם עם הפלשתינאים (ולאו דווקא עם אש"ף שאינו מייצג), על ארבעת העקרונות הבאים:

א. הזכות להגדרה עצמית ולמדינה

במשך שנים סירבנו להכיר בזכותו של העם הפלשתינאי להגדרה עצמית ולמדינה, ומדיניות זו החלישה את תביעתנו שהערבים יכירו באותן זכויות ממש הקנויות לנו. אבל באוסלו, וקודם לכן בקמפ-דייוויד, הכרנו אמנם ב"זכויות הלגיטימיות" של העם הפלשתינאי, אך משום מה לא עלה בדעתנו לדרוש מן הערבים הכרה דומה בזכותו של העם היהודי להגדרה עצמית ולמדינה. מה היה פשוט והוגן מזה? וכך יצא, שבעוד אנו יוצאים מגדרנו כדי להעניק לגיטימציה לעם הפלשתינאי ולמתחייב ממנה, נותרה בעינה האמנה הפלשתינאית השוללת במפורש (בסעיף 20) את הגדרת היהודים כעם, על כל המשתמע מכך.

כבר נאמר כי באוסלו הכירו הפלשתינאים בישראל וזה עומד כנגד הכרתנו בהם; ולא היא. הפלשתינאים מעולם לא הכירו בישראל כמדינת העם היהודי, אלא "כמדינה לכל תושביה", כמאמר ערביי ישראל, בעוד הם ממשיכים לשלול את זכותו של העם היהודי להתנתק, בכל מצב דמוגרפי עתידי, כדי להגדיר את עצמו כריבון יהודי. אי-ביטול האמנה הפלשתינאית הוא ההוכחה לכך.

ב. ציונות לעומת אש"ף

על אף דברי ההבאי המושמעים במקומותינו בדבר ההכרח לבטל את סעיפי האמנה התובעים להכחיד את ישראל, ראוי לשוב ולהזכיר כי שמה של ישראל כלל אינו מזוכר באמנה, וממשלת ישראל חדלה מזמן לדרוש את

¹ ראה מאמרו של המחבר בנושא "ערביי ישראל, האמנם גיס חמישי?", נתיב, גיליון 1/95, עמ' 25.

² ראה ספרו של המחבר: *Palestinians Between Israel and Jordan* (Praeger, NY., 1990).

במקום דברי סיכום

אמרו: מי יקבל תכנית כזאת? עם מי מן הפלשתינאים תרצה לדבר? האם זו תכנית מעשית? מה הצעדים לביצועה? ומה יהא על ירדן, על אוסלו? האם דעת הקהל בעולם תהא פתוחה לשינוי כה מהפכני בסדרי המזרח התיכון? והאם הישראלים, המותשים ממלחמות ומניסיונות שווא למנען יהינו לקבל עליהם עוד הרפתקה שהיא בחינת קפיצה אל הבלתי-נדע?

לכל אלה ייאמר: כל תכנית מתחילה מרעיון, שאם מבצעים אותו הוא הופך למציאות. כך היה עם שיבת ציון וכך יהיה עם חלוקת ארץ-ישראל מחדש בינינו לבין הפלשתינאים. ועוד ייאמר להם: האם מישחו קיבל את התכניות הנוכחיות והקודמות של ממשלות ישראל? אפילו הסכם אוסלו איננו הסכם, כמסתבר, ולהבדיל מן המהלך הנואל הנוכחי, שאיננו מוביל לשום מקום, מפני שהשותף למשא-ומתן מוצג ככלי ריק, נאמר אנחנו כי כל מי שייאות לשאת ולתת עמנו על העקרונות המוצעים לעיל, בין אם הוא אש"ף או חמאס, תבוא עליו ברכה, כי מבחנו הוא בעצם נכונותו לדון. לא ירצה לדון, לפחות הראינו לעולם שאיננו סרבנים חסרי תקנה אלא בעלי רצון טוב, ובלבד שלרצוננו יהיה שותף שיקבל עליו את ההדדיות המובנית בתכנית.

כמובן שחינוי ל"מכור" את התכנית לאמריקנים, ושרק בתמיכתם יש לה סיכוי להתקדם. בל נשכח כי הם דבקו בעמדותיהם האנטי-אש"פיות עד שאנו אילצנו אותם לשנות את עמדתם לאחר אוסלו. אם נאמר בגלוי כי אין סיכוי למהלך שנעשה באוסלו ובקהיר ונציע דבר-מה הגיוני והגון במקומו, יסייעו לנו הקונגרס האמריקני ודעת-הקהל שם במהלכינו. אם נבאר לישראלים כי כנגד המבוי הסתום שהממשלה הנוכחית הובילה אותנו אליו, ובו מתחלף הסכם של שלום ללא אלימות בגמנומי הפרדה בין שניים שאינם יכולים לחיות יחד, ונבטיח כי בחבילת ההסדר כלולה גם הבטחה לפתרון הבעיה החמורה של ערביי ישראל, אזי יש סיכוי שדעת-הקהל שלנו, שקצה נפשה בהבטחות חסרות-שחר, תיאות לתת את תמיכתה. התגובות שכותב שורות אלו קיבל מציבורים רבים ומגוונים, גם כאן וגם בחוץ-לארץ, נותנות יסוד לחשוב כך.

ובלבד שנפסיק לעמוד במקום, לקבל מכות בלא להניד עפעף, ולומר בכך לאויבינו שהם יכולים להמשיך להכות בנו, ואנו איננו זזים מעמדתנו המתאבדת. מעשה בפרא-אדם שבא לאיים על חכם זן שהגן בחירוף-נפש על מנורו: "עומד בפניך אדם היכול לשסף אותך בלא להניד עפעף", אמר התוקף. ענה לו החכם: "ובפניך עומד אדם שאפשר לשסף אותו בלא שיניד עפעף" ■

שליש, בערך, מהעם הפלשתינאי, יותיר את שני השלישים הנותרים כפצע פתוח. כבר כיום, הפליטים הנמקים זה דור שלישי במחנות הפליטת בסוריה ובלבנון, מתדפקים על דלתותינו ורוצים לשוב למקומותיהם בארץ-ישראל המערבית, משום שאין מקום אחר הרוצה לקלטם. המקום שיכול לקלטם הוא ארץ-ישראל המזרחית, שם מצויים שטחים רחבים ליישובם על האדמה, אבל בהוציאנו אותה מן המשוואה, הותרנו את בעיית הפליטים ללא פתרון, מפני שהמשטר ההאשמי עושה כל שביכולתו להיפטר מפלשתינאים ולדחוק אותם לשטחים שבפיקוחנו, ואנו ברוב איזולתנו הסכמנו לשאת ולתת על כך. לאמור, כל מי שרוצה לפתור את הבעיה הפלשתינאית על כל היבטיה, אין לו מנוס מהרחבת בסיס הקליטה של הפלשתינאים, כדי ש-90 אחוזים מהם, ולא שלישי בלבד, יוכלו להיקלט באדמתם.

ד. תושבים ואזרחים

הבעיה הגיאוגרפית והדמוגרפית שנסקרה לעיל תותיר בכלל ארץ-ישראל בסוף המאה קרוב לשישה מיליון פלשתינאים (3 מיליון בירדן, 2 מיליון ב"שטחים" ומיליון במדינת ישראל), לעומת 5 מיליון יהודים. שתי האוכלוסיות יישארו שזורות זו בזו, וכך לכל הפחות האוכלוסייה הפלשתינאית, ביישובים היהודיים בארץ-ישראל המערבית. על כן, לאחר שנגיע לקו גבול מוסכם בינינו לביןם, בלי להתחשב בתבנית היישוב של הצדדים אלא בצורכי ההתיישבות והביטחון שלהם, ניאלץ למיין את האוכלוסיות מבחינה תפקודית: בכל אחת משתי המדינות תהיה אוכלוסייה בעלת זכות לאזרחות, אוכלוסייה שתותר על אזרחותה כדי לשוב למקורתה, ואוכלוסייה שתבכר להישאר במקומה כתושבי-קבע, בעודה מחזיקה בדרוכן ובזכויות אזרח במדינה השכנה. וכך, בדיוק כמו צרפתים היושבים בבגליה וקנדים היושבים בארצות-הברית, יהיו כל הפלשתינאים תושבי ישראל, לרבות תושבי ה"שטחים" ותושבי ישראל המזדהים כפלשתינאים ואינם מוכנים לקבל את עולה וסמליה ומאוייה של המדינה היהודית, לתושבים שאינם אזרחים.

בצורה כזאת, לא זו בלבד שאנו מעקרים את הסכנה הדמוגרפית ומונעים השתלטות ערבית בדרכים דמוקרטיות מבפנים שתביא לקצה של המדינה היהודית, אלא שיש בידנו שוט שיבטיח התנהגות נאותה של בני המיעוט הפלשתינאי שימשיך לדור בתוכנו. ינהגו כהלכה ויפנו לעסקיהם, ישלמו מסיהם ויצייטו לחוקי המדינה היהודית, הרי הם גרים ותושבים בכל הכבוד, ואיש לא יזיז אותם מארצם; ימרדו בסדרי המדינה או יחתרו תחתה או יסייעו לאויביה, או יחבלו בה, אזי יוחזרו אחר כבוד למדינתם הפלשתינאית, כפי שקנדי שסרח בארצות-הברית היה מוחזר לארצו.

הרעיון מבריק יותר ככל שהוא פחות מציאותי.

מרסל פרוסט